

Thực trạng và giải pháp phát triển dược liệu giai đoạn 2020-2030

Theo thống kê của Viện Dược liệu, Việt Nam ghi nhận có trên 5.000 loài thực vật và nấm, 408 loài động vật và 75 loại khoáng vật có công dụng làm thuốc. Trong số những loài đã công bố, có nhiều loài được xếp vào loại quý hiếm trên thế giới như: sâm Ngọc Linh, Tam thất hoang, Bách hợp... Trong đó, sâm Ngọc Linh là một trong những loại sâm có hàm lượng saponin (có công dụng chống lão hóa, ức chế tế bào ung thư) cao nhất, cao hơn cả những loại sâm quý được nghiên cứu sử dụng lâu đời trên thế giới như sâm Triều Tiên, sâm Trung Quốc.

Mặc dù có nhiều tiềm năng nhưng việc phát triển ngành dược liệu đang gặp không ít khó khăn, thách thức với tình trạng dược liệu bản, dược liệu giả, rác dược liệu, khai thác tràn lan, kỹ thuật nuôi trồng kém, nhiều bài thuốc bị mai một...

Yên Bái là tỉnh có tiềm năng về cây thuốc nam, tổng diện tích khoảng trên 63.000 ha, với nhiều cây thuốc đa dạng như đinh lăng, gừng, hoài sơn, ba kích, kim tiền thảo, mạch môn trong khám chữa bệnh; cùng với nhiều loại dược liệu quý như giảo cổ lam, hồng rừng, sa nhân, đinh lăng, sâm đất, ích mẫu, cây bầy lá một hoa, cỏ kim tuyến... Tuy nhiên, trong những năm gần đây nhiều loại dược liệu quý đang bị suy thoái nghiêm trọng. Những cây thuốc có giá trị được thương mại hoá, bị khai thác cạn kiệt, với giá thành ngày càng cao. Những cây ít giá trị hoặc chưa được nghiên cứu cũng bị tàn phá nhường chỗ cho việc sản xuất nông nghiệp, công nghiệp...

Bên cạnh đó, việc nghiên cứu gây trồng cây thuốc còn hạn chế chưa đáp ứng được nhu cầu sử dụng của thị trường cũng là nguy cơ rất lớn đối với sự tồn tại và phát triển của cây thuốc tự nhiên. Sự khai thác tự nhiên không có bảo tồn hay tình trạng khai thác bừa bãi là nguy cơ đe dọa sự tồn tại các loài cây thuốc bản địa, đi kèm với nó là mất đi những bài thuốc gia truyền, bài thuốc dân tộc.

Với những yếu tố thuận lợi như: Điều kiện đất đai, khí hậu, thổ nhưỡng phù hợp trồng nhiều loại cây dược liệu, đa số cây dược liệu trên địa bàn tỉnh là dễ trồng, thích hợp với điều kiện khí hậu tại các địa phương trong tỉnh. Nhân dân trong vùng có kinh nghiệm, tập quán sản xuất cây dược liệu truyền thống từ khâu trồng đến khâu chăm sóc, bảo vệ, khai thác và tiêu thụ sản phẩm. Nhiều chủng loại cây dược liệu đã gắn bó với người dân từ nhiều năm nay, nên quá trình mở rộng và phát triển thuận lợi, đặc biệt đối với các cây trồng như quế, sơn tra, thảo quả, sả, gừng...

TTND.TS Đào Thị Ngọc Lan giám đốc YENBAI CDSH phát biểu tại hội thảo “ Phát huy lợi thế vùng trồng cây thuốc nam trong quá trình phát triển KTXH của địa phương” Ảnh PV

Tỉnh Yên Bái có chủ trương, chính sách về việc phát triển cây dược liệu theo hướng hàng hóa, có quy mô lớn, tập trung, chuyên canh trên cơ sở khai thác lợi thế về tự nhiên và thị trường. Theo kế hoạch số 206/KH-UBND, ngày 08 tháng 12 năm 2017 của UBND tỉnh Yên Bái về Phát triển cây dược liệu tỉnh Yên Bái đến năm 2020 và định hướng đến năm 2025. Trong đó có Yêu Cầu: Tập trung phát triển các chủng loại dược liệu hàng hóa, trong đó ưu tiên phát triển các chủng loại dược liệu có lợi thế cạnh tranh lớn nhờ phù hợp các tiêu vùng khí hậu, đặc biệt các sản phẩm có thế mạnh của địa phương.

Bên cạnh những thuận lợi nêu trên thì việc phát triển cây thuốc, dược liệu tại địa phương cũng còn chịu ảnh hưởng bởi một số yếu tố như: Thường xuyên chịu ảnh hưởng của thiên tai, lũ ống, lũ quét và sạt lở đất, khí hậu khắc nghiệt, rét đậm, rét hại, giao thông đi lại khó khăn vì vậy gặp nhiều rủi ro trong quá trình sản xuất.

Cây dược liệu nói chung yêu cầu về vốn đầu tư ban đầu, đặc biệt là nguồn giống tương đối cao so với cây trồng khác. Việc áp dụng các quy trình kỹ thuật về trồng trọt và thu hái sản phẩm chất lượng còn hạn chế, người dân vẫn lạm dụng phân bón hóa học, thuốc bảo vệ thực vật trong trồng trọt, chế biến, bảo quản, đặc biệt là thuốc trừ cỏ và chất bảo quản.

Quy mô sản xuất manh mún, chưa có nhiều mô hình ứng dụng công nghệ cao vào sản xuất, chế biến. Các hộ sản xuất chưa tổ chức liên kết thành HTX, tổ

hợp do vậy sản phẩm cung cấp thị trường mạnh mẽ, nhỏ lẻ cả về số lượng và chất lượng. Tỷ trọng sản phẩm nông nghiệp được sản xuất, phân phối tiêu thụ qua chuỗi giá trị còn thấp nên không thể tham gia vào hệ thống chuỗi cung ứng tại một số siêu thị trong nước hoặc phục vụ xuất khẩu.

Thị trường tiêu thụ cây dược liệu thường phụ thuộc nhiều vào các cơ sở thu gom, sơ chế và chế biến dược liệu; nhiều chủng loại dược liệu có thể mạnh của tỉnh vẫn phụ thuộc vào thị trường tự do với các đầu mối thu gom nhỏ lẻ, giá cả không ổn định

Từ những yếu tố thuận lợi và những khó khăn bất cập nêu trên, trong việc phát triển dược liệu tại địa phương, trong thời gian tới chúng ta cần thực hiện tốt các giải pháp sau đây:

Thứ nhất: Quy hoạch vùng sản xuất cây dược liệu, loại cây dược liệu có giá trị và phù hợp với điều kiện sinh thái của tỉnh; tạo điều kiện thuận lợi cho các doanh nghiệp đầu tư vào lĩnh vực phát triển cây dược liệu, nhất là đầu tư ứng dụng công nghệ cao trong trồng trọt, chế biến tạo ra sản phẩm an toàn, có tiềm năng.

Thứ hai: Xây dựng cơ chế, chính sách phù hợp với công tác phát triển dược liệu cho các Doanh nghiệp, HTX, tổ hợp tác, hộ gia đình, như hỗ trợ về tín dụng, vốn vay, cơ sở vật chất; hỗ trợ giống và kỹ thuật, công nghệ... phục vụ sản xuất.

Thứ ba: Nâng cao nhận thức cho người dân, cho cộng đồng về đạo đức kinh doanh và trách nhiệm xã hội trong phát triển cây dược liệu gắn với thông điệp trách nhiệm với người sử dụng, với bản thân, với xã hội (nghĩa là giúp cho người dân tuân thủ việc sản xuất, chế biến các sản phẩm dược liệu đạt tiêu chuẩn an toàn, hữu cơ chính là góp phần bảo vệ sức khỏe cộng đồng, bảo vệ môi trường).

Thứ tư: Tăng cường điều hành tốt hệ thống Nghiên cứu - Phát triển - Sản xuất - Thị trường, tạo thành những chuỗi giá trị sản phẩm cho từng loại cây thuốc. Thành lập cơ quan chuyên trách về dược liệu; triển khai thực hiện các hướng dẫn thực hành tốt đối với dược liệu như: GAP, GPP, GMP. Sửa luật ưu đãi khuyến khích đầu tư các nhà máy sản xuất thuốc từ dược liệu.

Thứ năm: Có chính sách hỗ trợ đăng ký tiêu chuẩn chất lượng sản phẩm, quảng bá và định vị thương hiệu cho các sản phẩm dược liệu tại địa phương, góp phần thúc đẩy tiêu thụ sản phẩm trên thị trường trong nước và quốc tế.

BS. Trịnh Trung Kiên
Tổng thư ký Hội Đông y Yên Bái